

CONTRIBUCIÓ AL CATÀLEG ESPELEOLÒGIC DE FORMENTERA

per Miquel TRIAS
de la Secció d'Espeleologia del G. E. M.

Abstract

In this paper 5 unpublished caves from Formentera are presented. 4 of them are located near the Cap de Barbaria lighthouse, area where caves had not been previously mentioned. The bigger of the caves here dealt on has phreatical pools, feature not very common in the Pityusic Islands.

Résumé

Dans cet article nous présentons 5 grottes inédites de l'île de Formentera. La plupart d'elles sont tout près du phare du Cap de Barbaria, zone où jusqu'aujourd'hui on n'avait cité aucune cavité. La plus grande de ces grottes a des lacs phréatiques aspect peu connu aux Îles Pityuses.

Introducció

En el curs d'una breu estada a l'illa de Formentera tenguérem ocasió de visitar algunes cavitats inèdites que hem cregut prou interessants per a justificar la redacció d'aquesta nota descriptiva, sobretot tenint en compte la circumstància que a les Pitiüses no hi ha gent que es dediqui seriosament a l'espeleologia en el seu caire de topografia i catalogació. Això, a més de doldrer-nos, especialment quan pensam en les moltes coves que a Formentera romanen encara per catalogar, ens fa sentir obligats a publicar tot el material interessant que anam trobant en el curs de les nostres poques i curtes visites, ja que si no ho féssim així, restaria fora de l'abast de molts d'interessats en els temes geogràfics pitiüsos no relacionats amb Mallorca.

Abans d'entrar en matèria hem d'agrair la seva col·laboració a tota la gent que ens va donar referències per a la localització d'algunes d'aquestes cavernes, especialment a En Fernando Mayans en terreny del qual es troba la més important de les que tractam.

Descripció de les cavitats

La totalitat de les cavernes que descrivim aquí es troben dins les calcarenites tortonianes tabulars que formen la major part de Formentera. No seria estrany doncs, que presentassin una certa semblança morfològica; emperò això només és cert en part, perquè si bé que la Cova de Can Ferrando i la Cova Foradada són dues cavitats típiques dels Carsts de les calcarenites de les Balears, amb el característic desenvolupament clàstic, les coves del Far de Barbaria difereixen de les esmentades per la seva morfologia de corrosió i per altres aspectes que fan que les poguem agrupar dins el tipus *cova de cingle* que repetidament hem assenyalat a les Pitiüses (TRIAS, 1982 i 1983).

1. COVA DE CAN FERRANDO

Aquesta bella cavitat és situada al terreny d'En F. Mayans, prop del poble de Sant Ferran, a uns

200 m de la carretera de Sant Francesc a la citada població.

La cova la va trobar el propietari en excavar un pou cercant aigua. Per tant l'únic accés n'és aquest pou, que amb molt de seny, el seu excavador va envoltar d'una sòlida paret i va tapar de fustes per evitar accidents.

Davallant el pou, a 8 m de la superfície arribam al paladar de la cova, 2 m més avall trobam el pis d'una sala de planta rodona de 30 x 25 m d'eixos. Aquesta primera sala està bellament decorada per concrecions i té la part baixa ocupada per un llac d'aigües salabroses. En el racó NE, un pasatge, inicialment baix de sostre comunica amb una segona sala de 25 x 17 m. Les dues sales i el pasatge formen de fet un conjunt allargat en direcció E-O de 64 x 25 m de dimensions màximes; la fondària màxima s'atraca als 13 m al nivell de les aigües dels llacs.

La morfologia presenta el clàssic binomi clàstic-reconstructiu, amb predomini local d'un aspecte o de l'altre: la sala menor té un notable acúmul d'enderrocs en el centre amb algun bloc de bona mida, a la sala major hi trobam bells exemplars d'estalagmites i columnes, sens que hi manquin alguns notables pisos de colada.

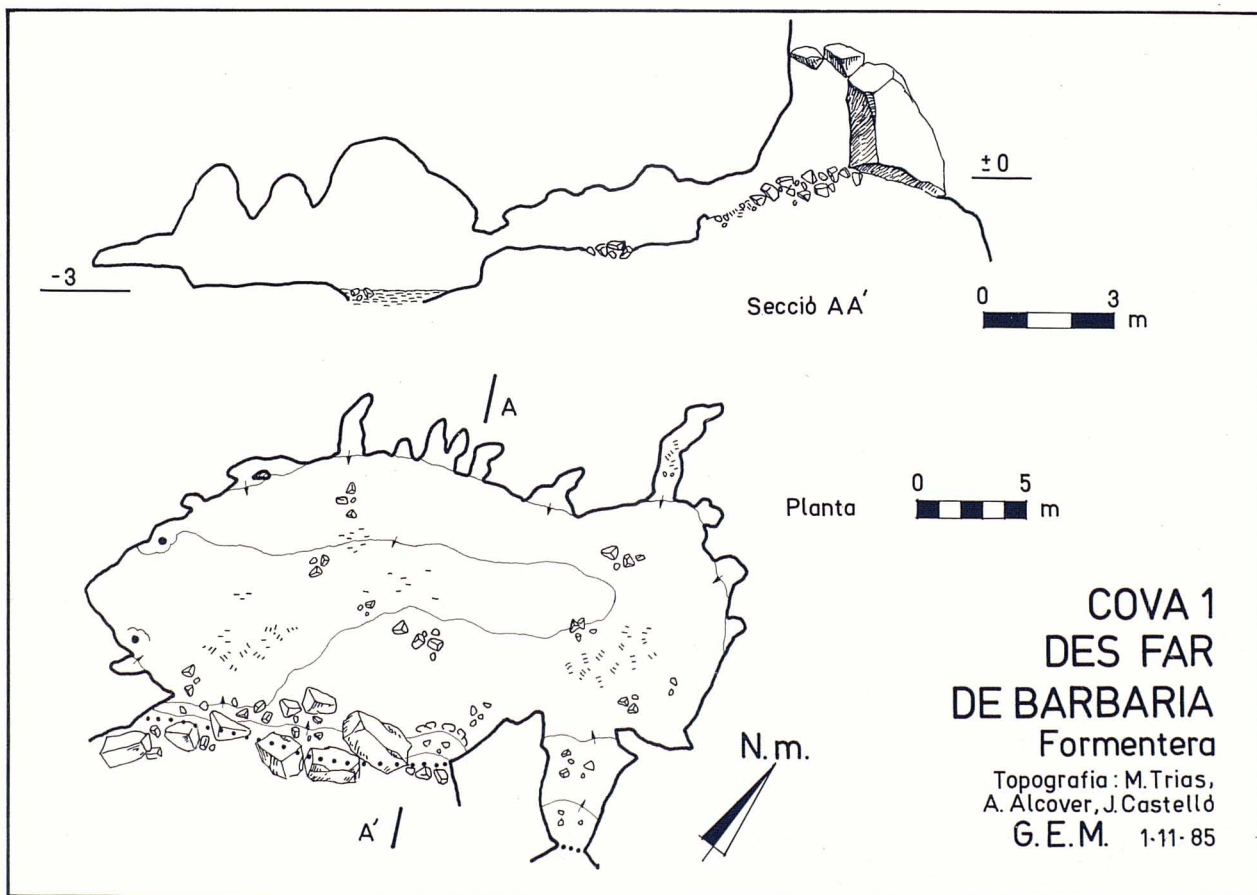
Ens trobam, per tant, davant d'una cavitat absolutament homologable amb les més característiques del Carst de les calcarenites tortonianes de

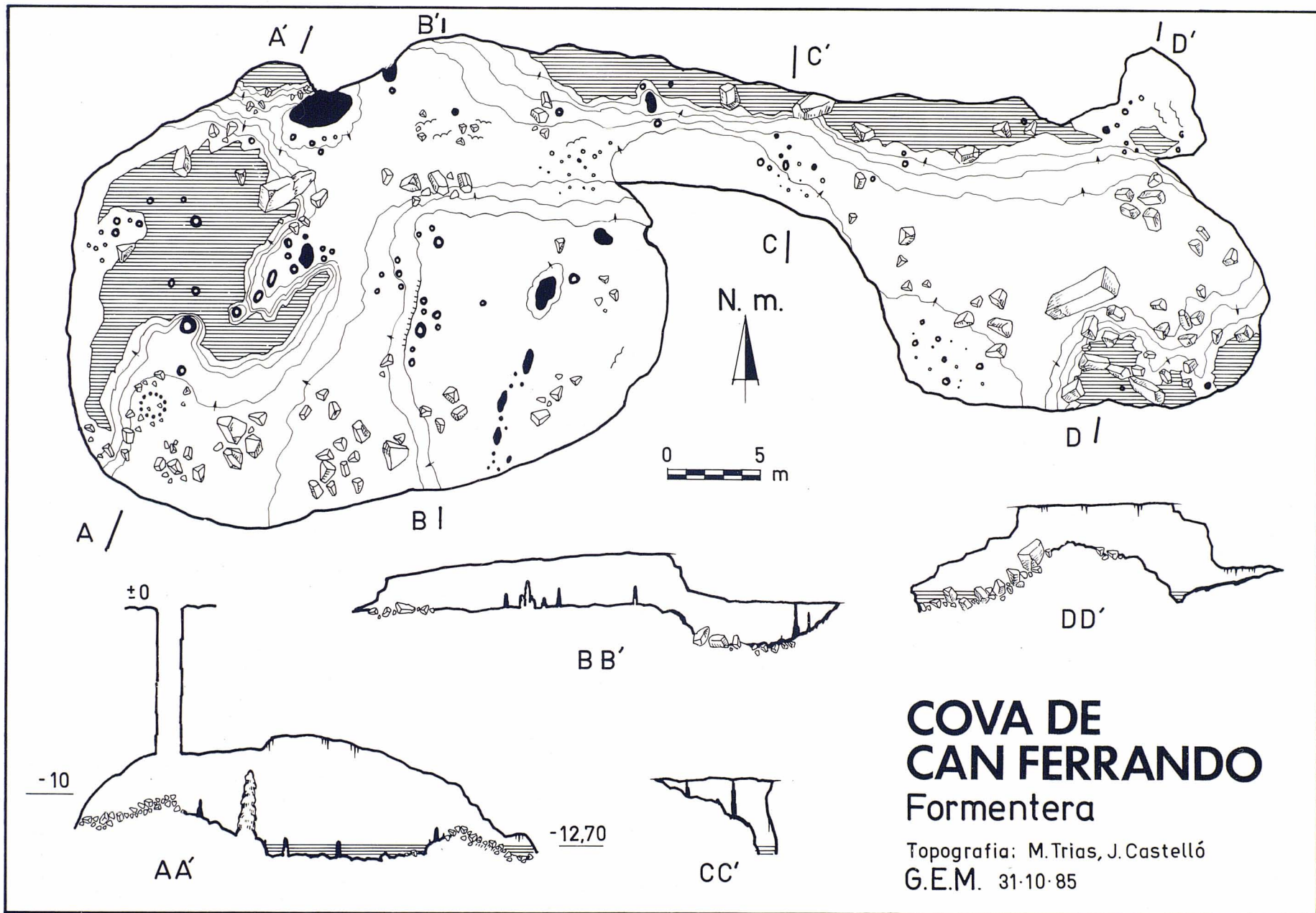
les nostres Illes; per tant li podem atribuir la gènesi clàssica: excavació inicial d'una xerxa de conductes en condicions freàtiques, baixada del nivell de base (en aquest cas la mar), passant la cavitat a la zona vadosa, on les infiltracions zenitals provoquen un procés clàstic que desorganitza els conductes, eixamplant el buit inicial i regularitzant el perfil de la volta; el procés litogènic segueix o s'intercala amb l'anterior. Finalment una pujada de nivell de la mar fa que part de la cova romangui novament sotaiguada.

2. COVA 1 DEL FAR DE BARBARIA

Aquesta caverna com les seves homònimes està situada a l'extrem sud del Cap de Barbaria. La zona és una vasta plataforma que cau directament a la mar formant uns grandiosos espadats. En aquests s'obrin les tres coves, no massa lluny una de l'altre. La primera que localitzam baixant des del far, és la número 2, situada uns 20 m per davall d'aqueix una mica en direcció a Xaloc seguint un pas natural no gens difícil. La cova 1 és quasi al mateix nivell seguint en la mateixa direcció de baixada un replà masell de blocs. La cova 3 es troba verticalment davall i a 15 m de la 2.

La més grossa de les cavernes d'aquest nom, presenta dues entrades, la més occidental notable-

COVA DE CAN FERRANDO

Formentera

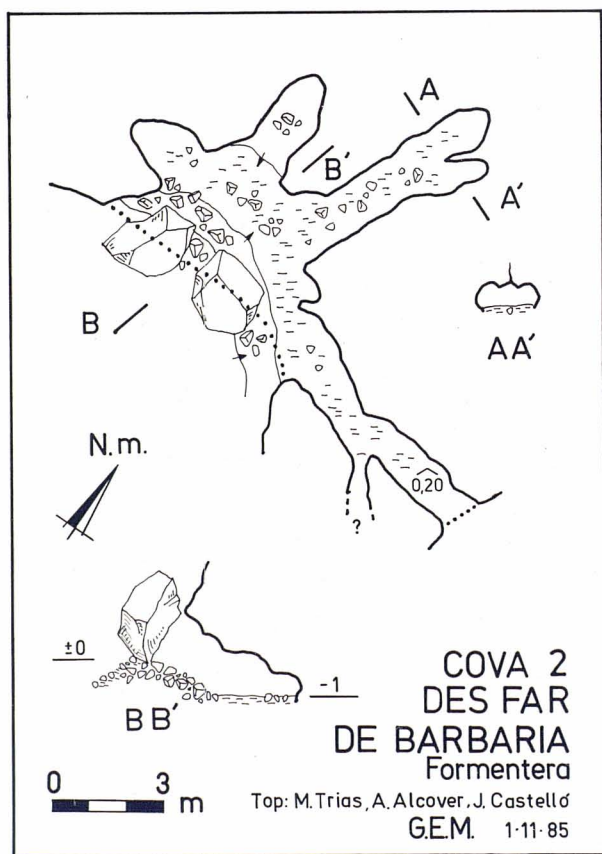
Topografia: M. Trias, J. Castelló
G.E.M. 31-10-85

ment més gran que l'oriental, si bé que la presència de grans blocs caiguts la desfigura, subdividint-la en diverses zones accessibles. Forma la cavitat una vasta sala de 30 x 15 metres, la dimensió major seguint la timba. Aqueixa sala de pis poc accidentat, presenta com a destacable una sèrie de petites galeries de pocs metres de llargada i de clara morfologia de corrosió, que és la mateixa que trobam quasi exclusivament a la sala. És interessant de notar que aquestes galeries estan disposades seguint el que sembla un gran nivell de corrosió que ha afectat el conjunt de la sala.

Com hem dit més amunt, aquesta caverna s'ajusta al tipus *cova de cingle* en els seus trets fonamentals: boca oberta a un penya-segat, planta allargassada paral·lelament a aquest, la penetració dins el massís és molt més petita que aqueixa altra dimensió, el volum es concentra en una única sala, la boca o boques cobreixen quasi tota la llargada de la cova, i finalment la morfologia és de corrosió.

3. COVA 2 DES FAR DE BARBARIA

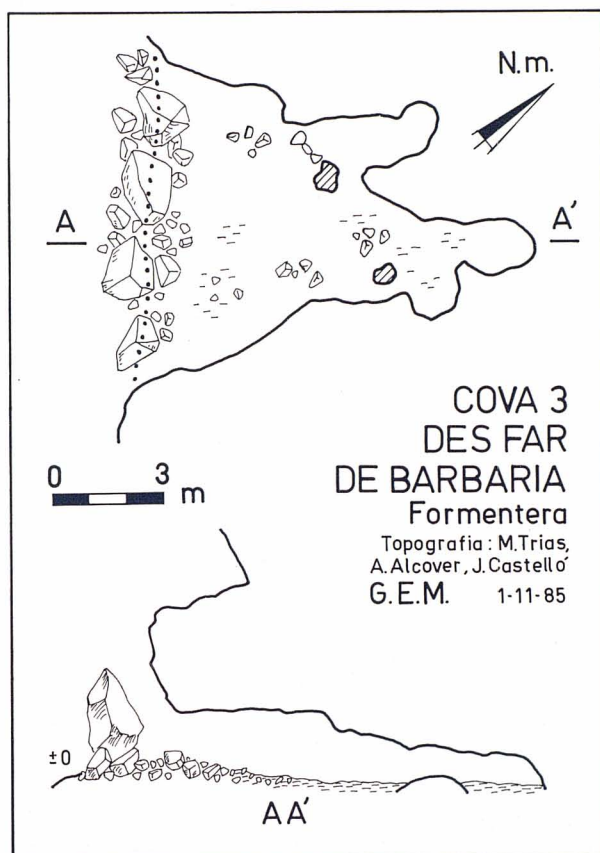
Petita cavitat formada per un conjunt de petites galeries freàtiques amb un desenvolupament màxim de 24 m. Té dues boques, una impracticable, l'altra està parcialment obstruïda per uns grans blocs despresos del paladar en recular la

timba, reduint-se així la cavitat inicial. La morfologia és de corrosió, el pis és de terra vegetal; en conjunt s'ajusta al tipus de *cova de cingle* com la cavitat anterior.

4. COVA 3 DES FAR DE BARBARIA

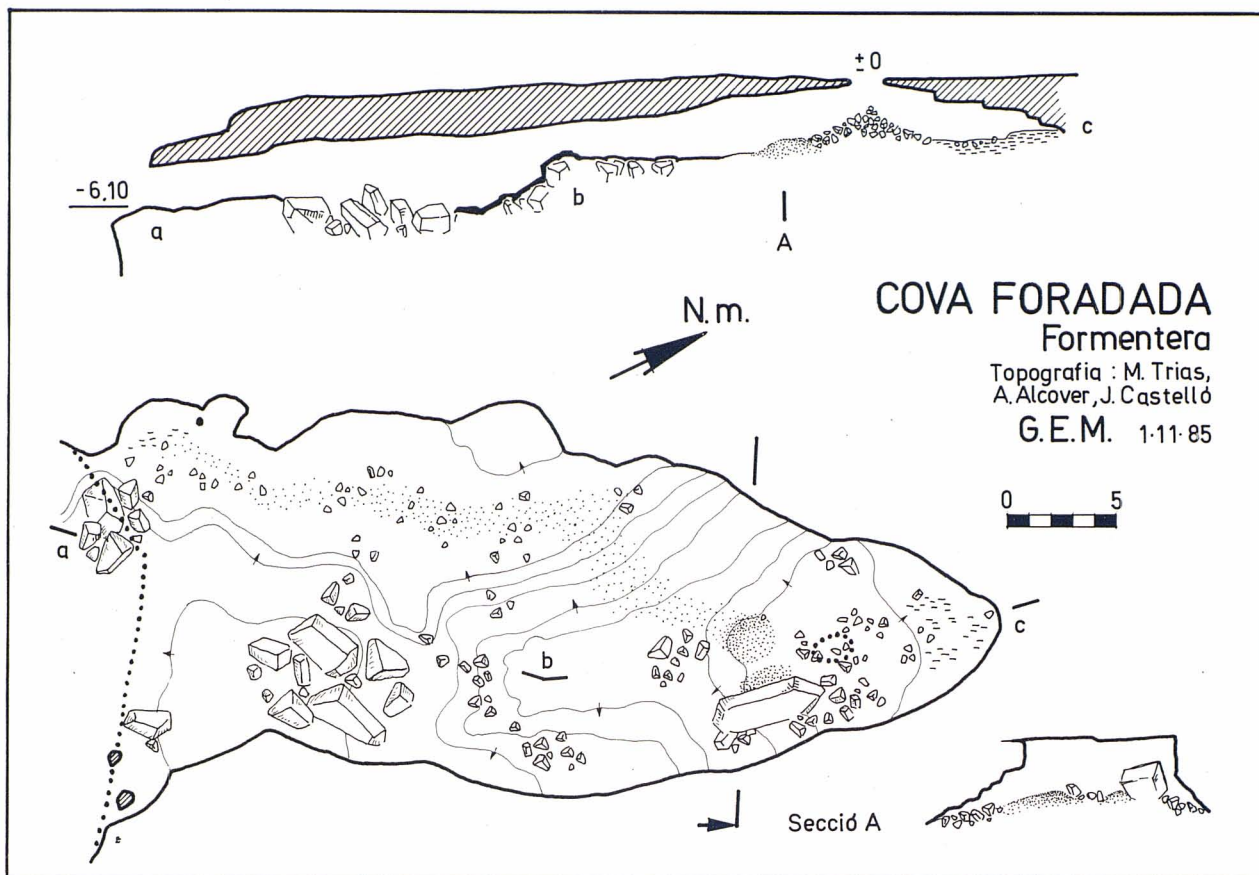
Morfològicament semblant a la cova anterior, aquesta cavitat està formada per una única sala amb unes petites perllongacions a manera de galeries, amb el pis de terra i una boca de tota la seva amplada. Davant l'entrada s'acaramullen els blocs formats en recular aquesta. Les dimensions màximes seguint els eixos són 10 i 8,40 m.

5. COVA FORADADA

És la més notable de les cavernes que envolten el far del Cap de Barbaria. S'ubica a uns 100 m al NNO del far, i té dues entrades. La més fàcil de trobar és un petit abisament d'uns 2 m d'eix major que s'obri al pla superior mentre que una gran boca de 18 m d'amplada, surt a un replà d'accés fàcil de l'alterós espadat sobre la mar.

La cova és una ampla sala de 40 x 18 m allargassada en direcció NE-SO, de pis descendent des de davall de l'abisament cap al costat occidental de la gran boca. Morfològicament presenta un bon desenvolupament clàstic amb munts de blocs, a re-

dols coberts de colada, si bé que les formes axials són escases.

Morfològicament aquesta cavitat pertany al tipus més característic de forma hipogea del carst de les calcarenites de les Balears. És interessant que destaquem les seves diferències amb les *coves de cingle* tan abundants a Formentera. La primera és la diferència morfològica: com hem vist les coves des Far de Barbaria presenten quasi exclusivament formes de corrosió, mentre que la Cova Foradada és una típica cavitat clàstica. Per altra part tenim la disposició respecte del cingle: aquesta cova penetra molt més dins el massís, per tant l'entrada pel cingle no n'abasta tota la dimensió màxima; en conjunt no sembla tan *dependent* del cingle com les coves d'aquest nom.

Prop de l'abisament trobam una petita duna d'arena que les aigües de pluja entrant per aquell van arrossegant seguint el rost. La presència d'aquests sediments eòlics d'origen marí és freqüent a les Balears i ha estat repetidament assenyalada a Formentera (MONTORIOL i TERMES, 1965).

Bibliografia

- MONTORIOL-POUS, J. i TERMES, F. (1965): «Les grottes de l'île de Formentera (Baléares) et leurs relations avec les oscillations de la Méditerranée». Comp. Ren. IV Coll. Inter. Speleol. 184-94. Atenes.
- TRIAS, M. (1982): «Noves dades sobre les cavernes pitiüses». *Endins*, 9: 15-27. Ciutat de Mallorca.
- TRIAS, M. (1983): *Espeleologia de les Pitiüses*. Institut d'Estudis Eivissencs. Eivissa.